

BERÄTTELSE FÖR 1965

I årsredogörelserna återkommer ständigt och jämt frasen »att fylla ut våra luckor» eller »nyförvärven kompletterar i hög grad våra samlingar». Detta betyder endast att vi försöker göra det föremålsbestånd, som vi redan har, så fullständigt som möjligt. Varje museum är specialiserat och kan inte samla rubb och stubb. Därför går insamlandet efter en viss plan; dels sker komplettering av gamla samlingar eller av ett geografiskt område, som redan är representerat på museet, dels försöker vi att se till att inte en geografisk region blir alltför ensidigt belastad. Även om vi har rika samlingar från ett ställe vill vi ju gärna visa allmänheten något mer, framför allt då variationen inom en större region. Flertalet förvärv av föremål sker dock i samband med vetenskapliga expeditioner eller med hänsyn till vissa regionala eller allmänna problemställningar genom yrkesetnografer, i främsta rummet museets egna tjänstemän.

Men det är självklart att vi måste begränsa oss, vi kan icke fortsätta att svälja allt, och stora delar av världen blir därför utelämnade. I många fall sker detta med beklagande, ty gärna skulle vi vilja ha någon representativ sibirisk stam, något att visa mellan samerna och eskimåerna, för att i våra utställningar skildra människornas anpassning till den hårda arktiska verkligheten. Men anskaffandet av en sådan arktisk samling har hittills icke varit möjlig. Och för var dag som går blir möjligheten att få etnografica från olika delar av världen allt svårare. Ja, om några år torde det väl vara nästan omöjligt att skaffa någonting annat än från antikhandlare. Därmed är själva insamlandet av föremål slut, men däremot icke etnografins uppgifter. Föremålen är ju endast en form av dokument, vi samlar även på annat som kanske är lika viktigt: fotografier, ljudband, grammo-fonskivor, texter av olika slag, litteratur etc. Ett museum består ju inte enbart av föremål som mången inbillar sig. De flesta kulturella och sociala företeelser kan icke skildras med föremål, utan i stället måste andra slags dokument komplettera och ge oss upplysningar.

En av etnografins viktigaste uppgifter är ju att kartlägga världens olika icke-industrialiserade samhällen och skiftande kulturer för att på så sätt

få fram ett material som belyser alla variationer av mänsklig verksamhet. Etnografin är ju en slags språngbräda som leder till en allmänkunskap om människans liv och leverne. Alla andra vetenskaper som sysslar med människan som social varelse måste ju förr eller senare ta hänsyn till etnografins resultat, om den är intresserad av generella utsagor. Man kan inte bara utgå från vårt eget samhälle.

Men vi lever i en värld som snabbt förändras, och de gamla traditionella kulturerna försvinner med stor hastighet. Det är därför vi etnografer måste samla allt som samlas kan redan nu. Under årets nyförvärvsutställning försökte jag att betona detta, samt påpekade vikten av att redan nu för några år framåt få så pass stora slantar som möjligt, så att vi nu kan sköta våra uppgifter på ett riktigt sätt. Om några år, då det inte längre finns något kvar, behöver vi ju inte några större summor för att sköta det brådskande insamlandet och kompletteringen av vårt föremålsbestånd. Det är nu vi måste passa på innan de sista mohikanerna för alltid försvinner, och det är nu alla etnografer borde vara ute i fält i stället för att sitta i sina museer eller studerkammare.

Snart är allt endast en saga, som vi kan berätta för framtidens barn och vuxna. För dem som kommer att uppleva en värld som alltmer behärras av teknikens framsteg, kan det i hög grad vara lärorikt att få lära sig om människans villkor i den värld, som föregick det industriella genombrottet. De kan då få dokument från en svunnen värld av kulturer, som då de studerades var helt levande.

Men allt suddas inte ut på en gång, även om bågar och pilar ersättes med moderna vapen, så kommer det alltid att finnas olikheter kvar på jorden. Något av det gamla försvinner inte i brådrasket. Studiet av hur förändringen går till har också sitt stora intresse, och detta alldeles särskilt i våra dagar, då man försöker omvandla de traditionella levnadssätten. Det är något ytterst viktigt och mängder av etnografer bryr sina hjärnor med detta i våra dagar. För museets del hoppas vi att med en speciell avdelning i vårt kommande museum kunna få skildra och informera om bakgrunden till de förändringar som sker i vår tid. Då ingenting i denna värld står still kommer denna avdelning att bli den mest levande och den mest aktuella.

Gåvor

En mycket stor del av årets nyförvärv består av gåvor — icke mindre än 166 föremål — till vilket också bör läggas 91 bokgåvor samt talrika bidrag till de olika arkiven. Jag hänvisar till dessa under resp. rubriker.

Ett stort och värdsamt tack framföres till alla dessa museets gynnare,

som har kommit ihåg oss och som velat stödja vår verksamhet och ge oss den stimulans som alltid är välkommen. Ett speciellt varmt tack till vår trogne donator generalkonsul Hilding Svahn, som återigen har skänkt en penningssumma på mer än kr. 15.000:—. Bl.a. har av just hans gåvomedel ej mindre än 234 arbeten kunnat skaffas till biblioteket.

Nyförvärv

Amerika

Det största antalet gåvor faller i år på Amerika. Från herr Olaf Holm i Guayaquil har vi sålunda fått en betydande samling (65.8.1–88) av arkeologiska artefakter från Ecuador. Den härrör sig från tre olika fyndplatser på Ecuadors kust, från Jama i norr, Manta på den centrala delen av kusten och Valdivia i norra delen av provinsen Guayas. Samlingen består till större delen av fragment av människo- och djurfigurer. Flera av de senare torde ha varit occarinor. Ett antal ornamenterade sländtrissor och krukskärvor samt intressanta nålar av koppar ingår i samlingen.

Ett bandvävt bälte av alltmer sällsynt typ från zapotekerna i Oaxaca har skänkts av fru Lilly de Jongh Osborne i Guatemala (65.9.1). Dess ornamentik består av traditionella symboler av stort etnografiskt intresse. Våra samlingar från cunaindianerna på Panamanäset har berikats med en träfigur, en s.k. *nuchu*, av äldre typ (65.19.1). Den är en gåva av fru Elsa Humle, New York.

Inköpen till den amerikanska avdelningen har varit mycket få. Bland de viktigare samlingarna märks ett antal lerkärl från en arapai-indiansk by i den brasilianska delen av Guyana (65.14.1–10) samt ett par kärl från Nazca (65.1.1–2). Ett par samlingar från cunaindianerna kompletterar vårt rika föremålsbestånd från denna stam och det torde väl vara få museer i världen som har en fullständigare samling än vår. Den ena samlingen (65.7.1–4) köpt från cunaindianen Guillermo Hayans består av olika typer av fyrfat av lergods. Den andra (65.16.1–8) har köpts från Mrs Mary C. Eidemiller i Orlando, Florida, och består förutom av ett halsband av sju på 1920-talet insamlade exemplar av *mola*, cunaindianernas berömda kvinnoblusar. Dessa plagg är alltid rikt mönstrade i applikationsteknik och då mönstren i hög grad tilltalar den moderna fantasin hoppas vi att så småningom kunna göra en separatutställning av vår talrika *mola*-samling.

Afrika

Även våra afrikanska samlingar har utökats med talrika gåvor. Assuransdirektör N. Kihlbom, Göteborg, har sålunda skänkt oss ett stort antal



Fig. 1. Mortel för kryddor. Från senufo, Elfenbenskusten. Höjd: 28 cm. 65.15.4.
— *Wooden spice mortar from the Senufo.*



Fig. 2. Mask från guéré, Elfenbenskusten. Höjd: 23,5 cm. 65.15.2. — *Mask from the Guéré.*

föremål, huvudsakligen från olika delar av Kongo (65.17.4–57). De består av allehanda bruksföremål, korgar, spjut etc.

Två föremål, likaledes från Kongo, har vi fått av fru Thea Aarøe, Göteborg (65.18.1–2), och från Rhodesia härstammar två eleganta dolkar med snidade slidor av trä. Båda är en gåva från Svenska Livförsäkringsbolaget (65.5.1–2).

Våra samlingar från den för sin skulptur så berömda baulé-stammen på Elfenbenskusten är tyvärr mycket begränsade. Ett av de mera kända och eftersökta föremålen från denna stam är rullhållare till vävstolar. Dessa



Fig. 3. Flätad mask. Har troligen suttit på en husgavel. Från Sepik-området, Nya Guinea. Höjd: 100 cm. 65.4.15. — *Large plaited rattan mask probably from the gable of a house. The Sepik River area, New Guinea.*

har vanligen övre delen skulpterad i form av ett människohuvud. Ett mycket fint sådant exemplar har skänkts av fil. dr Lars Gurmund (65.2.1).

Inköpen har varit ytterst få, en ståtlig rökpipa från bushongo (65.10.1), några masketter i gulmetall från Kamerun (65.11.1–3) samt fem utmärkta västafrikanska saker (65.15.1–5). Bland dessa märks två skulpturer från senufo, av vilka den ena är en liten mortel på utsidan prydd med ansiktsmasker och djur i relief. I samlingen ingår också en klädnad av ponchotyp med mönstring genom utsparning. Det är ett förnämt stycke, som vi är mycket glada att ha kunnat förvärva. Troligen härstammar det från bambara.

Söderhavet

Gåvor av föremål från detta område inskränker sig till två spjut (65.3.1–2) från södra Stillahavs-området samt ett av pandanus flätat plagg (65.17.3). De förra har givits av överläkaren Albert Wallin, Göteborg, och det senare ingår i Kihlbomska samlingen (se ovan under Afrika).

Under de gångna åren har vi så långt våra resurser räckt försökt komplettera våra samlingar från Nya Guinea, där det ännu finns vetenskapligt intressanta etnografica att skaffa. Under året har vi lyckats inköpa femton utmärkta föremål, alla från Sepik-området (65.4.1–15). I denna samling ingår en stor flätad 100 cm hög ansiktsmask samt en pall skuren i ett stycke. De fyra benen är skulpterade och har formen av långsmala ansikten. Ett föremål som ser ut som ett par bländskyddande »solglasögon» har troligen brukats av någon medicinman. Dess användning återstår att klara. De flesta av föremålen består av spjut som är starkt skulpterade i typisk Sepik-stil.

Asien

Nyförvärven från Asien är ytterst få. Docent G. Aijmer har skänkt oss lappar med spådomsbesked från Hongkong (65.13.1–103). Från fru Thea Aarøe, Göteborg, har vi dessutom fått tre föremål (65.18.3–5), sannolikt från Indien. Från yao-stammen i norra Thailand har inköpts fyra föremål (65.12.1–4).

Bibliotek, arkiv och kataloger

Referensbiblioteket

Ökningen utgöres under 1965 av 733 böcker och särtryck, varigenom nummer 16 437–17 170 införts i bokliggaren.

Från bytesförbindelserna har 218 nummer erhållits. Köpen fördelas på arbeten betalda med anslag eller inkomster från bokförsäljning 188 nr

samt arbeten köpta genom medel skänkta av generalkonsul Hilding Svahn 234. Som gåvor har antecknats av museichefen 4 nr, av H. Wassén 63 nr, enstaka publikationer 11 nr, div. enskilda personer 13 nr. Slutligen har museets referensbibliotek tillförts ett nr genom egen fotostatkopiering och ett arbete genom eget tryck (en broschyr).

Bildarkivet

Den bokförda ökningen 1965 har skett med bildarken 15 555–15 717 = 163. Utom gåvor från den egna personalen, egna avfotograferingar o.d. noteras särskilt bildnr 15 654–682, fotos av föremål m.m. från stammar i nordöstra Perú tagna under Dr Axel Wenner-Grens expedition där 1941. Dessa bilder har skänkts av hans hustru. Vidare har ett viktigt bildmaterial tillkommit (nr 15 611–645) genom att förf. Georg J. Seitz i Rio de Janeiro för kopiering utlånat sina originalnegativ gällande användningen av snusdroger hos waica i Brasilien i samband med tillkomsten av S. Henry Waséns arbete om detta ämne för Etnologiska Studier 28. Av enstaka givare kan särskilt nämnas Mrs Mary C. Eidemiller, Orlando, Fla., två bilder gällande cunakulturen i Panama samt hr E. Kamperin, Vänersborg, gammalt foto av en kråkindian. *Negativen* har under 1965 ökats med 9774–9822 = 54.

Kartarkivet

Ingen ökning under 1965. Oförändrat slutnummer 291.

Skiptikonarkivet

Ingen ökning under 1965. Oförändrat slutnummer 2395.

Diskoteket

En ökning har år 1965 skett med 28 grammofonskivor (nr 374–401). Härav har 16 skivor tillförts genom köp under det att 12 (nr 381–392) antecknats som gåva av Instituto Cultural de Ponta Delgada, Azorerna (Port.).

Pressklipparkivet

Sedvanlig bevakning av in- och utländska publikationer har skett, varjämte ett flertal gåvor erhållits bl.a. från ambassadör Claes Westring i Lima och generalkonsul Hilding Svahn i San Salvador.

Museal verksamhet

I början av året fortsatte utställningen »Träsnidare från Amanamkai» och i samband med denna inbjöds dess samlare Dr A. A. Gerbrands vid Rijksmuseum voor Volkenkunde i Leiden att hålla en föreläsning om sina forskningar med film, rörande konsten hos denna stam, vilket väckte ett stort intresse hos publiken. Knappast någon etnograf har studerat den konst-närliga verksamheten i fält såsom han.

Den 4 mars öppnades en större nyförvärvsutställning gällande de senaste sju åren: 1958–1964. Något mer än tvåhundra föremål fick representera de 4.292 föremål som museet förvärvat under dessa år. Utställningen sattes upp av museiintendenten Karl Erik Larsson och museet passade på att tacka både de många donatorerna och de rederier som så välvilligt skänker museet sitt stöd vid hemforslandet av föremål från fjärran länder. Särskilt tackades Rederi AB Nordstjernen, AB Svenska Ostasiatiska Kompaniet och Rederi AB Transatlantic. I anslutning till utställningen hölls kvällsföredrag och visningar där museets tjänstemän och ytterligare en göteborgsetnograf redogjorde för sina senaste fältarbeten. Undertecknad höll föredrag om »Folk vid Mekong», museiintendent S. H. Wassén om Mexico och museiintendent K. E. Larsson om en bergsby på Fijiöarna. Fil. lic. K.-E. Knutsson talade om Etiopiens gallaer.

Den 17 juni öppnades en utställning av eskimågrafik, som vi fått låna från U. S. A. tack vare välvillig förmedling av fil. dr Ingrid Mesterton. De kanadensiska eskimåerna är kända för sina oerhört raffinerade skulpturer, men i denna utställning medtogs endast ett fåtal av dessa. I stället visade utställningen grafik av olika slag, på vilket eskimåerna i denna del av världen är mästare. Sparbankshallen ligger vid Avenyen och följden blev att ett mycket stort antal intresserade besökte utställningen. Vi vill nu frambära vårt hjärtliga tack för all den välvilja som visas oss av Göteborgs Sparbank genom att ställa denna förnämliga lokal till vårt förfogande. Att få någon mindre utställningsmöjlighet just i ett sådant centralt stråk som Avenyen vore en framtidsdröm för ett museum, även om museets huvudbyggnad ligger långt därifrån. Museerna måste ju sprida sina utställningar i olika centra av staden för att på så sätt locka publiken till själva huvudsamlingarna.

I samband med utställningen av träsniderier från Nya Guinea gjordes en fönsterskyltning med utställning av en del skulpturer. Denna följdes av »Hemförarbåtarna förde ostindiskt gods till Ostindiska Kompaniets byggnad — Etnografiska Museet för i modern tid främmande föremål till samma museum». Denna skyltning skedde i samband med nyförvärvsutställningen.

Efter denna kom en skyltning som visade Indien, vilken följdes av nr 50 som hade titeln »Mata med data — Minnesteknik i skilda kulturer.» Den visade bildskrift och skrivna eller tryckta dokument med olika karaktärer samt andra sätt att minnas hos de folk där man saknar skrift. Samtidigt visades en liten modell av en datamaskinsanläggning.

Som vanligt har museet visats för en mängd skolklasser och enskilda sammanslutningar. En särskilt stor grupp av arkitekter och stadsplanerare fick salen med samlingarna från det forna Amerika demonstrerad, där speciellt den fornperuanska textilen väckte stort intresse. Museiintendenten H. Wassén har dessutom demonstrerat salen med amerikansk arkeologi ett flertal gånger.

Övrig verksamhet och personalia

Fil. dr Stig Rydén, som under åren 1929–1955 tjänstgjort vid detta museum gick hastigt bort den 12 april 1965 i den nya verksamhetsorten, Stockholm. Hans specialintresse var de södra delarna av Sydamerika och dit hade han gjort åtskilliga resor, framför allt för arkeologiska utgrävningar. Han var helt engagerad i denna vetenskapliga verksamhet och skaffade icke endast museet stora och värdefulla samlingar, utan hann också med ett ovanligt stort antal publikationer över sina forskningar. Vid sidan av sin arkeologiska gärning kom han mer och mer att intressera sig för idé-historiska spörsmål, särskilt sådana som rörde svenskars verksamhet i Latinamerika. Hans brinnande intresse och enorma arbetsförmåga gjorde det möjligt för honom att göra en betydande insats för utforskandet av Sydamerikas arkeologi.

Ända sedan 1930-talet hade vårt museum en varmt intresserad och generös vän i generalkonsul Sven Karell i Lima, Peru, det land han kom att ägna huvuddelen av sina många utlandsår och vars framåtskridande han alltid följde med största intresse. Den 6 december 1965 gick han i en ålder av 81 år ur tiden under vistelse i Sverige. Vi mottog budet om hans bortgång med stor förstämning och sökte uttrycka museets vörd-samma tacksamhet mot den dödes minne genom en blomsterhyllning vid jordfästningen i Berthoga krematorium, Uppsala.

Museiintendenten H. Wassén har under året gjort två viktigare tjänste-resor. dels till Oslo Universitets Etnografiska Museum (den 22–23 februari), dels till Schweiz (den 8–19 juni) för studier i de etnografiska museerna i Basel, Zürich, Bern, Genève och det helt nybyggda museet i Neuchâtel.

I slutet av augusti var det "Nordiska etnografdagar" i Stockholm. Detta är en sammanslutning mellan Nordens etnografer, som träffas unge-

fär vartannat år för att utbyta erfarenheter. Samtliga tjänstemän på detta museum deltog i denna viktiga sammankomst.

Museiintendenten K. E. Larsson har varit tjänstledig fr. o. m. den 20 oktober till årets slut för eget vetenskapligt arbete.

Efter att ha börjat sin anställning vid Etnografiska Museet den 24 mars 1965 förordnades fru Inger Andersson till kontorsskrivare från den 1 juni. Den av fröken Elibeth Palmers till utgången av 1964 innehavda tjänsten har därvid åter fått ordinarie innehavare.

Såsom anvisad av Arbetsmarknadsstyrelsen har konstnär Erik Malmberg börjat tjänstgöra vid museet från den 9 oktober 1965 för att biträda konstnären Otto Puusta med tecknandet av föremål för katalogkorten. I övrigt har ingen ändring skett beträffande den anvisade personalen av vilken hr O. Brändström fortsatt med fotoarbeten och hr D. Svensson med skrivarbeten för olika arkiv.

Den ordinarie tekniska personalen har oförändrat utgjorts av konservatorsassistent B. Thörnborg och museiteknikerna E. Berndtsson och Y. Brink-Wall.

Studiebesök eller vistelse vid museet för studier av visst samlingsmaterial har under 1965 varit av sedvanlig omfattning. Följande namn har bl.a. antecknats:

Monni Adams, New York; Prof. Th. P. van Baaren, Groningen; Generalkonsul Ronald Bailey, Göteborg; Mr William A. Baker, Cambridge, Mass.; M. Joseph Barka, Berberati, Rép. Centrafricaine; Fru Bente Bittmann-Simons, Vile pr Glyngøre, Danmark; Mlle Karen Blanc, Stockholm; Fröken Mette Bovin, Århus, Danmark; Ambassadör Moore Crosthwaite, Stockholm; Dr Heinrich U.-Doering, Gossfelden/Marburg; Prof. Daryll Forde, London; Mr Peter Gathercole, Dunedin, N. Z.; Dr A. A. Gerbrands, Leiden; Miss Margaret Grafton, Sydney; Dr V. R. Haya de la Torre, Lima; Fil. stud. Kiki Johansson, Uppsala; Cand. phil. F. W. Kramer, Neckargemünd; M. N. Musigakama, Thailand; Mr J. A. Myles, Accra, Ghana; Dr Hans-Hermann Petri, Bremen; Mr Homer V. Pinkley, Cambridge, Mass.; Konsul G. A. Quarzéll, Cartagena, Colombia; Fil. kand. Michael Rosendahl, Stockholm; Dr Carl Schuster, Woodstock, N. Y.; Mr Thomas T. Solley, Indianapolis; Civiling. och fru Erik Wallstén, México; Cand. phil. Rüdiger Vossen, Hamburg; Fröken Anna-Lisa Östberg, Stockholm. Dessutom har adjunkter och kandidater från Lärarhögskolan i Göteborg avlagt flera studiebesök i samband med uppläggandet av studiekurser gällande Latinamerika.

Följande bibliografiska uppgifter anföras för arbeten tryckta 1965:

- SEITZ, GEORG J.: *Einige Bemerkungen zur Anwendung und Wirkungsweise des Epena-Schnupfpulvers der Waika Indianer*. Etnologiska Studier, 28, s. 117-132. Göteborg 1965. (Summary by S. Henry Wassén).
- WASSÉN, S. HENRY: *Some General Viewpoints in the Study of Native Drugs especially from the West Indies and South America*. Ethnos 1964: 1-2, s. 97-120. Lund 1965.
- - *Indiansk dental kosmetik*. Apollonia nr 1, s. 1-8, Malmö 1965. Samma art. tryckt med dansk text i Dens Sapiens, nr 10, s. 220-225, Köpenhamn 1965.
 - - *Några ord om indiankrigare, deras metoder och vapen*. KA-fyren, Organ för Kustartilleriets Kamratförening i Göteborg, nr 2, 1965, s. 11-14. Göteborg 1965.
 - - *The Use of Some Specific Kinds of South American Snuff and Related Paraphernalia*. Etnologiska Studier 28, s. 1-116. Göteborg 1965.
 - - *Un Museo Sueco ante las Culturas Peruanas: Pensamientos*. Documenta, Revista de la Sociedad Peruana de Historia, No. 4, s. 316-322. Lima 1965.
 - - *Stig Rydén död*. Nekrolog publ. i Göteborgs-Posten 14.4.1965.
 - - Följande kulturartiklar publicerade i Göteborgs-Posten: *Det gamla Amerikas skatter* (18.1.1965); *Ett etnografiskt betänkande* (31.8.1965); *Keramiken och människan* (28.11.1965).

KARL GUSTAV IZIKOWITZ